

Asia: VN/26860/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi tuomioistuimen määräämästä pääsykiellosta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Tuomioistuimen määräämä pääsykielto

Vaasan hovioikeus pitää esityksen tavoitteita henkeen, vapauteen ja terveyteen kohdistuvien rikosten ennaltaehkäisemisestä sekä yritys- ja työturvallisuuden vahvistamisesta myymäläympäristöissä kannatettavina.

Hovioikeus pitää perusteltuna, että viranomaisperusteiset pääsykieltoasiat ratkaistaan tuomioistuimissa. Ratkaisu turvaa asianmukaiset oikeussuojatakeet ja tällä taataan menettelyn riippumattomuus.

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki tuomioistuimen määräämästä pääsykiellosta. Hovioikeus katsoo, että lain soveltamisalan ulottamista myös muihin ennalta määriteltyihin toimialoihin, joiden toimintaympäristö ja turvallisuusriskit vastaavat kaupan alan myymälöitä, olisi perusteltua arvioida jatkovalmistelussa. Apteekkien rajaamista sääntelyn soveltamisalan ulkopuolelle voidaan kuitenkin pitää perusteltuna.

Esityksestä ei riittävän selkeästi ilmene, voisivatko esitetyn tuomioistuimen määräämästä pääsykiellosta annetun lain 2 §:ssä edellytykset täytyä myös tilanteessa, jossa esimerkiksi ryöstörikos on tehty samalla alueella sijaitsevassa vastaavanlaisessa myymälässä. Hovioikeus katsoo, että yleisten edellytysten täytyessä pääsykielto tulisi voida hakemuksesta ulottaa koskemaan useampaa myymälää, vaikka häiriökäyttäytyminen olisi tapahtunut vain yhdessä niistä. Kuten esityksessä todetaan, turvallisuusuhka ei tyypillisesti henkilöidy yksittäiseen työntekijään tai asiakkaaseen (s. 23). Tämän vuoksi olisi perusteltua mahdollistaa pääsykiellon ulottaminen hakijan useisiin myymälöihin tietyllä alueella siten, että kohtuuttomuusarviointi ja perusoikeusnäkökohdat otetaan asianmukaisesti huomioon.

Esityksessä ei oteta nimenomaisesti kantaa siihen, voidaanko samalla perusteella hakea yhdellä hakemuksella pääsykieltoa useampaan myymälään. Hovioikeuden näkemyksen mukaan tämä tulisi sallia prosessiekonomisista syistä silloin, kun hakemuksen perusteet ovat yhtäläiset kaikkien hakemuksen kohteena olevien myymälöiden osalta.

Hovioikeus katsoo, ettei kaikkia pääsykieltoasioita ole tarpeen käsitellä pääkäsittelyssä. Mikäli asiassa ei ole tarpeen vastaanottaa henkilötodistelua, asianosaiset suostuvat asian ratkaisemiseen kirjallisessa menettelyssä eikä asian laatu muutoin edellytä pääkäsittelyn toimittamista, asian ratkaiseminen tulisi olla mahdollista pääkäsittelyä toimittamatta.

Esityksen mukaan pääsykielto voitaisiin määrätä enintään yhdeksi vuodeksi.

Lähestymiskielloasioissa on havaittu, että usein suuri osa vuoden lähestymiskiellosta ehtii kulua asianosaisten hakiessa muutosta käräjäoikeuden ratkaisuun. Oikeustilan rauhoittamiseksi ja toistuvien hakemusten vähentämiseksi voisi olla paikallaan harkita, voisiko pääsykiellon enimmäispituus olla kaksi vuotta, jos perusteet sille olisivat riittävät.

Niissä tilanteissa, joissa asiassa toimitetaan pääkäsittely, ei kynnys asian tutkimiselle ja ratkaisemiselle pääsykiellon kohteena olevan henkilön poissaolosta huolimatta tulisi olla tarpeettoman korkea, mikäli henkilölle on asianmukaisesti annettu tieto tällaisen menettelyn mahdollisuudesta. Sen sijaan tilanteissa, joissa kohtuuttomuusarviointi tai pääsykiellon kohteena olevan henkilön ikä vaikuttaisi olennaisesti asian ratkaisemiseen, ei asiaa tulisi lähtökohtaisesti ratkaista henkilön poissaolosta huolimatta.

Hovioikeus ei kannata tuomioistuimissa kiireellisenä käsiteltävien asiaryhmien lisäämistä ilman, että samalla huolehditaan uskottavasti tuomioistuimien resurssien vastaavasta lisäämisestä. Ehdotettu velvollisuus käsitellä pääsykiellon määräämistä koskeva asia sen edellyttämällä joutuisuudella on kuitenkin riittävän väljä, jotta tuomioistuin voi kohdentaa rajalliset resurssit eri asioihin oikeudenmukaisella tavalla.

Hovioikeus katsoo lisäksi, että pääsykiellon hakemisen tulee olla maksullista. Pääsykiellon hakija tulisi velvoittaa korvaamaan vastapuolensa kohtuulliset oikeudenkäyntikulut silloin, kun pääsykieltoa koskeva hakemus hylätään.

Paikan haltijan antama pääsykielto ja julkisrauhan rikkominen

Hovioikeus pitää perusteltuna ehdotettua täsmennystä, jonka mukaan rikoslain 24 luvun 3 §:ssä tarkoitettuna julkisrauhan rikkomisena pidettäisiin myös annetun kiellon vastaisesti julkisrauhan suojaamaan paikkaan menemistä.

Toimivaltuudet pääsykieltojen valvomiseksi

Valvontaan liittyvien toimivaltuuksien täsmenämistä voidaan pitää tarkoituksenmukaisena.

Henkilötietojen käsittely

Ei lausuttavaa

Muut mahdolliset huomiot esitysluonnoksesta

Hovioikeus korostaa, että tuomioistuinten riittävä resursointi on keskeinen edellytys uusien tehtävien asianmukaiselle hoitamiseksi. Esityksessä ei ole esitetty riittävää selvitystä siitä, että ehdotettujen muutosten vaikutukset käräjäoikeuksien ja muutoksenhakutuomioistuinten työmäärään jäisivät vähäisiksi. Hovioikeuden arvion mukaan ehdotukset lisäävät tuomioistuinten työmäärää todennäköisesti enemmän kuin esityksessä on arvioitu.

Hovioikeus pitää tärkeänä, että sääntelyn toimivuutta ja vaikutuksia seurataan aktiivisesti sen voimaantulon jälkeen. Ruotsin kokemukset osoittavat, että pääsykieltojen käytännön vaikuttavuus ovat vaihdelleet merkittävästi eri vuosina (s. 35). Mikäli sääntelyn myönteiset vaikutukset osoittautuvat vähäisiksi, tulisi sääntelyn sisältöä ja tarkoituksenmukaisuutta arvioida uudelleen.

Laukkanen Sakari
Vaasan hovioikeus